

ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ І МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

УДК 332.13

Медвідь В.Ю.,
к.е.н., доцент кафедри "Економіка підприємств"
Донбаська національна академія будівництва і архітектури

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Medvid V.Yu.,
cand.sc.(econ.), assoc. prof., assistant professor
of Economics of Enterprises Department
Donbas National Academy of Civil Engineering and Architecture

SYSTEMATIC APPROACH TO PROVIDING EFFECTIVENESS OF ECONOMIC REGULATION OF REGIONAL DEVELOPMENT

Постановка проблеми. У реаліях сучасного світу, що включає не лише розвинені країни, але й такі, що розвиваються і відсталі спостерігається велике розшарування широким верствам населення на багатих і убогих. В зазначеному світі наріжним каменем будь-якої дії стає його здатність бути ефективним (продуктивним, дієвим, результативним, корисним і тому подібне). В його структуру входять регіони, за ефективністю розвитку яких можна судити про видимі і віддалені перспективи існування їх територій. Причому такі перспективи залежать від того, наскільки регіони здатні адекватно реагувати як на зовнішні, так і на внутрішні подразники, зміни різних чинників (політичних, економічних, соціальних, екологічних, культурних, релігійних і тому подібне).

В зв'язку з цим ефективний економічний і соціальний розвиток регіонів повинен передбачати таку орієнтацію на відповідну організацію процесів і дій, при якій мала б місце освіта і вдосконалення як усередині регіональних, так і міжрегіональних зв'язків, їх внутрішньої впорядкованості. Досягатися це повинно за рахунок обліку і використання основних властивостей регіону як території, як економічної системи і як економічного простору. Тобто повинен використовуватися системний підхід до формування методів по забезпеченню ефективності економічного регулювання регіонального розвитку.

Актуальність тематики, пов'язаної із забезпечення ефективності економічного регулювання регіонального розвитку посилюється у зв'язку з тим, що регіоналізація економіки є складовою процесів лібералізації та демократизації управління в економічній сфері. Регіоналізація управління економікою забезпечує формування фінансових ресурсів на місцевому рівні, наближує виробника до споживача, створює регіональні ринки й умови збільшення зайнятості, формує повноцінне конкурентне середовище в рамках країни [1, с. 4].

Аналіз досліджень та публікацій. Питання розвитку регіонів та ролі у регулюванні їх економічного та соціального стану досліджувалися багатьма науковцями, серед яких вагомий внесок у наукові здобутки вітчизняних вчених зробили В. М. Василенко, О. І Амоша, В. Г. Бодрова, В. М. Геєць, В. М. Олуйко, А. Г. Мазур, В. В. Юрчишин, В. І. Пила, Н. Р. Нижник та інші. Дослідженню проблем ефективності економічного регулювання розвитку регіонів

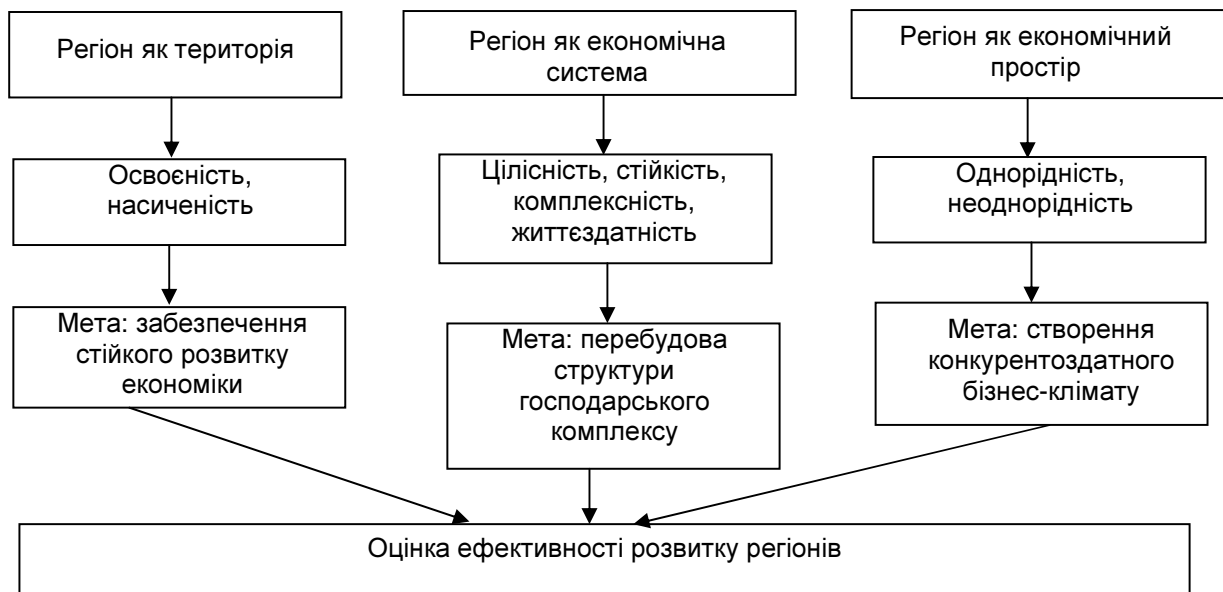
присвячено багато праць вітчизняних та зарубіжних вчених, це зокрема: Ю.О. Даренських, Н.С. Колотова, Л.Б. Храмової, М.В. Зіміної. Серед вітчизняних вчених проблеми ефективності в економічному регіональному регулюванні досліджували: І.А. Бевз, який, в своїх наукових роботах, проводив оцінку соціально-економічного розвитку регіонів у докризовий та посткризовий періоди; Ведунг Е., в працях якого обґрунтовуються основні критерії економічної ефективності; Артим І., в працях якого наводиться оцінка ефективності державного управління за допомогою використання факторно-критеріального підходу.

Невирішеними залишаються питання системного підходу до забезпечення ефективності економічного регулювання регіонального розвитку.

Постановка завдання. Метою статті є використання системного підходу до забезпечення ефективного розвитку регіонів та обґрунтування економічного механізму його регулювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічний регіон за своїм змістом є найскладнішою багатоелементною системою із заплутаними (часто невизначеними) внутрішніми та зовнішніми зв'язками, тому визначення ефективності його розвитку є складною проблемою [2]. Перспективність даного напрямку, пов'язаного із забезпеченням економічної ефективності розвитку регіонів, повинна підкріплюватися широким вживанням методів економічного регулювання. Пов'язано це з тим, що в сучасних умовах зростає значущість невизначеності та варіативності регіонального розвитку, для подолання яких необхідно забезпечувати системну взаємодію основних функціональних елементів регіону, тобто території, економічної системи й економічного простору. І тут саме системний підхід економічного регулювання регіонального розвитку покликаний сприяти досягненню необхідного рівня економічної ефективності.

Дана система може бути представлена у вигляді трирівневого процесу забезпечення ефективного, економічного та соціального розвитку. Функціональний опис забезпечення ефективного економічного та соціального розвитку регіону повинен передбачати деяку формалізацію цілей його функціонування, визначення якості внутрішніх зв'язків його складових, а також зв'язків із зовнішнім середовищем. Схематично такий опис представлено на рис. 1.

Рис. 1. Процеси забезпечення ефективного економічного та соціального регіонального розвитку

Джерело: розроблено автором

Підсумкова оцінка ефективності економічного та соціального розвитку регіонів повинна враховувати певний взаємозв'язок змін їх параметрів, що відображають основні властивості регіону як території, як економічної системи і як економічного простору. Такий взаємозв'язок

може містити деяку формалізацію цих змін і виражатися в динаміці відповідних співвідношень.

Для здобуття підсумкової оцінки передбачається вирішення завдань, що стосуються аналізу чинників впливу на рівень розвитку регіонів, виявлення причин недостатньо ефективного вживання методів економічного регулювання регіонального розвитку, дієвості заходів по підвищенню економічного та соціального розвитку регіонів.

За підсумками 2011 року спроможність більшості регіонів України до посткризового відновлення їх соціально-економічного стану є дуже низькою. Більшість регіонів змогли до 2011 р. відновити показники соціально-економічного розвитку до рівня докризового періоду. Серед них знаходяться переважно ті регіони України, які традиційно вважаються лідерами економічного розвитку [3].

Використання економічного регулювання регіонального розвитку повинне передбачати обов'язкове здобуття певного ефекту. В концентрованому вигляді такий ефект може визначатися як співвідношення фактично отриманих результатів (реалізованих позицій) до встановлених позицій у відповідному документі (стратегії, стратегічному плані, програмі, індикативному плані та проекті), тобто у вигляді економічного ефекту й ефекту масштабу.

Економічний ефект визначатиметься як додаткова вигода, що отримується у межах даного регіону максимально можливою кількістю учасників від раціонально скомбінованих в ході своєї діяльності елементів продуктивних сил (чинників виробництва). Ефект масштабу досягатиметься за допомогою компромісу між скороченням питомих витрат на виробництво і зростанням як відносних, так і абсолютних витрат на транспортування сировини ТА готової продукції.

При цьому спільна ефективність повинна відображати якісний підсумок використання економічного регулювання регіонального розвитку. Стосовно об'єктного складу регіону ефективність економічного регулювання регіонального розвитку може виявлятися:

- до регіону як території – через співвідношення змін параметрів основних елементів продуктивних сил за встановлений проміжок часу (матеріальних, трудових ресурсів, організаційних ресурсів і тому подібне);

- до регіону як економічної системи – через співвідношення змін параметрів галузевих пропорцій, основних видів економічного потенціалу (виробничого, трудового, організаційного, наукового і ін.), диверсифікації суспільного виробництва, циклів процесів відтворення;

- до регіону як економічного простору – через співвідношення змін параметрів концентрації (диференціація), інтеграції (дезінтеграція), конвергенції (дивергенція) суспільного виробництва.

Таким чином отримувана оцінка ефективності економічного та соціального розвитку регіонів набуває комплексного характеру і зможе відображати реальний стан справ.

Особливістю системи виробничих стосунків в певних територіальних межах (того ж регіону) виступає просторова і тимчасова складові. Основними формами просторової і тимчасової взаємодії учасників цих стосунків є субординація і координація. Субординація означає вертикальну впорядкованість, певні ієрархічні зв'язки і підпорядкованість різних рівнів виробничих стосунків. Координація представляє горизонтальну впорядкованість виробничих стосунків на одному рівні. Необхідність використання таких специфічних форм взаємодії, як субординація і координація викликані територіальним і галузевим розподілом праці. Вертикальна і горизонтальна взаємодія учасників виробничих стосунків виявляється в так званій регіональній ефективності суспільного виробництва [4].

Під регіональною ефективністю слід розуміти таку форму прояву ефективності суспільного виробництва, при якій міра локалізації господарських результатів і витрат з врахуванням специфічних умов відтворення забезпечує прискорений розвиток регіонів на основі поєднання їх основних властивостей, що стосуються розвитку території, розвитку економічної системи і розвитку економічного простору.

На думку Е. Ведунга, показник ефективності поділяється на два показники: ефективність як "витрати — вигоди", і ефективність як "витрати — результативність". Результативність, на думку автора, це оцінювання досягнення мети без врахування

нанесених витрат [5]. Тут береться лише ступінь досягнення цілей і оцінка отриманих результатів [6, с. 3].

На думку автора, результативність не пов'язується із витратами. І якщо, ми говоримо про використання ресурсів для досягнення відповідних результатів, то йдеться вже не про результативність, а про ефективність [7, с. 291].

Тобто, в ефективності існує дві сторони – економічність і результативність. Якщо економічність характеризує вхід штучної системи, то результативність – вихід.

Основним критерієм регіональної ефективності, в якому відбивається економічність функціонування і розвитку регіонального господарства, виступатиме економія використовуваних основних чинників виробництва, що отримується за рахунок зниження витрат виробництва. Основним критерієм регіональної ефективності, який фіксує результативність функціонування і розвитку господарства на певній території, буде ефект від використання в регіоні виробничих, природних, трудових і інших видів ресурсів. Спільною мірою ефективності економічного та соціального розвитку регіонів повинен стати реальний приріст сукупного економічного потенціалу регіону, який може бути виміряний через систему оцінок виробничого, людського, природно-ресурсного і науково-технічного потенціалів.

Значна частина організаційних структур в економіці регіонів останніми роками почала не лише орієнтуватися, але і базуватися на віртуальній економіці (акціях, коштовних паперах, електронних грошах, іграх на різниці курсів валют і ін.). У цих умовах загострилася проблема між створенням і житком реального продукту, що володіє споживною вартістю. Ціннісними орієнтирами стали фінансові ресурси і їх потоки.

Виходячи з цього, а також передбачаючи, що економіка регіонів в своїй основі передбачає облік інтересів багатьох учасників суспільних стосунків, мірою результативності територіального господарювання повинні стати реальний приріст натуральних показників результатів господарювання, а не просто умовна вартісна оцінка якихось проміжних результатів, яких ніхто не здатний візуалізувати [8, с. 11].

Різні сторони ефективності можуть вимірюватися за допомогою:

- стосунки результату до витрат, що характеризує результат з одиниці витрат;
- стосунки витрат до результату, що позначає питому величину витрат на одиницю результату, що досягається;
- різниці між результатом і витратами, що характеризує ефект виробництва;
- стосунки різниці результату і витрат до витрат, що характеризує отримуваний ефект з одиниці витрат;
- стосунки різниці результату і витрат до результату, що відображає питому величину ефекту, який припадає = на одиницю отримуваних результатів.

Висновки з даного дослідження. Таким чином, використання на практиці методів економічного регулювання регіонального розвитку повинне передбачати появу деякої позитивної динаміки в зміні відповідних оцінок використання основних елементів продуктивних сил, яка може бути кваліфікована як поява ефекту (економічного ефекту або ефекту масштабу). У зв'язку з чим в подальших дослідженнях актуалізується пошук адекватних методів виміру найбільш важливих параметрів економічного і соціального розвитку регіонів.

Література

1. Сухоруков А.І. Ефективність соціально-економічного розвитку та економічна безпека регіону (на прикладі Закарпатської області); аналіт. доп. / А.І. Сухоруков, Ю.М. Харазішвілі. – К. : НІСД, 2013. – 32 с.
2. Регіональна економіка / за ред. Є.П. Качана. – К. : Знання, 2011. – 670 с [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/1963051138531/rps/regionalna_ekonomika_-_kachan_уер
3. Бевз І.А. Оцінка соціально-економічний розвитку регіонів України у докризовий і посткризовий періоди / І.А. Бевз, Н.О. Федяй // Ефективна економіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2168>.

4. Державне регулювання економіки : навч. посібник / С.М. Чистов, А.Є. Никифоров, Т.Ф. Куценко та ін. – К. : КНЕУ, 2000. – 316 с [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://fingal.com.ua/content/view/941/39/1/2/#19427>.

5. Артим І. Факторно-критеріальний підхід до оцінки ефективності державного управління / І. Артим // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. пр. УАДУ ; за заг. ред. А.О. Чемериса. – Л. : ЛФ УАДУ; Кальварія, 2003. – Вип. 4. – С. 68-75.

6. Бурик З.М. Оцінка ефективності програм регіонального розвитку (на прикладі Львівської області) / З.М. Бурик [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.academy.gov.ua/ej/ej7/doc_pdf/buryk.pdf.

7. Ведунг Е. Оцінювання державної політики та програм / Е. Ведунг ; пер. с англ. В. Шульги. – К. : Всеуито, 2003. – 350 с.

8. Факторный анализ экономической эффективности общественного производства региона / Ю.А. Даренских, Н.С. Колотова, Л.Б. Храмова, М.В. Зимина // Вопросы статистики. – 2005. – № 12. – С. 11–19.

References

1. Sykhorykov, A.I., Harazishvili, Yu.M. (2013), *Efektivnist sotsialno-ekonomichnoho rozvytky ta ekonomichna bezpeka rehiony (na prykladi Zakarpatskoyi oblasti)* [Efficiency of socio-economic development and economic security of region (on the example of the Zakarpattia area)]; NISD, Kyiv, Ukraine, 32 p.

2. Kachan, Ye.P. (2011), *Regionalna ekonomika* [Regional economy], Znannia, Kyiv, Ukraine, 670 p., available at: http://pidruchniki.ws/1963051138531/rps/regionalna_ekonomika_-_kachan_yep

3. Bevez, I.A. and Fediai, N.O. (2013), "Estimation socio-economic development of regions of Ukraine in dokrizoviy and postkrizoviy periods", *Efektivna ekonomika*, available at: <http://economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2168>.

4. Chystov, S.M., Nykyforov, A.Ie., Kutsenko, T.F. etc. (2000), *Derzhavne rehuliuвання ekonomiky* [Government control of economy], tutorial, Kyiv, Ukraine, 316 p. available at: <http://fingal.com.ua/content/view/941/39/1/2/#19427>

5. Artym, I. (2003), "Factor criterion going near the estimation of efficiency of state administration", *Aktyalni problemy derzhavnoho upravlinnia*, LF YADY: Kalvariia, vyp. 4, pp. 68-75.

6. Buryk, Z.M. "Evaluating the effectiveness of regional development programs (on the example of Lviv region)", available at: http://www.academy.gov.ua/ej/ej7/doc_pdf/buryk.pdf.

7. Vedyng, E. (2003), *Otsiniuvania derzhavnoi polityky ta prohram* [Evaluation of public policy and programs], Vseuvyto, Kyiv, Ukraine, pp. 290-291.

8. Darenskikh, Yu.A., Kolotova, N.S., Khramova, L.B., Zimina M.V. (2005), "[Factor analysis of economic efficiency of public production of region", *Voprosy statistiki*, no. 12, pp. 11-19.